

Diskontinuirani kontinuitet Muzeja Đakovštine

Mr. BORISLAV BIJELIĆ, prof.
Muzej Đakovštine, Đakovo

SAŽETAK

U članku se problematizira odnos lokalnih vlasti naspram institucijama kulture, i to na primjeru Muzeja Đakovštine za koji autor smatra da bi mogao biti paradigmatičan za stanje u kulturi uopće. Od samog osnutka Muzej Đakovštine, ističe se, bio je suočen s mnoštvom problema od kojih je najaktualniji problem, odgovarajućeg prostornog smještaja. Zgrada u kojoj je smješten Muzej nakon što je Biskupija đakovačka i srijemska dobila zgradu u Preradovićevoj ulici, ne zadovoljava niti minimalne kriterije struke i, samim time, otežava normalno funkcioniranje te ustanove.

Muzej Đakovštine osnovan je potkraj 1951. godine. Njegovom osnivanju prethodile su gotovo dvogodišnje pripreme koje su, u konačnici, završile uspješno, ponajprije zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca duboko svjesnih potrebe očuvanja kulturne baštine Đakovštine. Sve poteškoće kroz koje je prolazio Muzej u svom četrdesetogodišnjem egzistiranju paradigmatične su za odnos prema kulturi, i to ne samo u našem gradu. Upravo stoga smatram za potrebno upozoriti čitatelje da ovaj članak ne dožive kao lamentaciju nad osobnim poteškoćama, već kao, prije svega, pledoaje za drugačije valoriziranje institucija kulture i kulturnog stvaralaštva uopće.

Muzej Đakovštine prvobitno je smješten u privatnoj zgradi, na površini od samo 208 m². U tom, doista skromnom prostoru, tadašnja direktorica Muzeja Hedviga Dekker, uz pomoć suradnika u Muzeju i članova tada agilnog »Društva prijatelja starina«, uspjela je ostvariti stalni muzejski postav. Uzoritim angažmanom svih zaposlenih Muzej je u kratkom periodu uspio sakupiti značajnu arheološku,

etnološku, numizmatičku, povijesnu i umjetničku zbirku. Uz knjižnicu, hemeroteku i fototeku spomenute zbirke čine i danas respektabilni muzejski fondus koji se procjenjuje na oko 40.000 predmeta.

Zgrada u kojoj je danas smješten Muzej Đakovštine

Bez obzira na eklatantne početne uspjehe koji su, kako je jednom prigodom istaknuo dr. Antun Bauer, bili bez presedana u našoj muzeologiji, egzistencija Muzeja bila je dovedena u pitanje. Razloga tomu bilo je više. S jedne strane kadrovski i financijski, pa i sustavne nejasnoće oko mjesta i uloge muzeja, naročito u manjim sredinama, a s druge, problemi odgovarajućeg smještaja koji često nije zadovoljavao osnovne zahtjeve struke. Tijekom šezdesetih godina čelni ljudi Muzeja uspjeli su, uz pomoć tada naših najeminentnijih muzeologa spriječiti, iz političkih krugova iniciranu ideju o fuziji Muzeja i Narodnog sveučilišta. Da je do te integracije kojim slučajem došlo značilo bi to, sasvim sigurno, sukcesivno gašenje Muzeja i involuciju grada na kulturnom planu. Slične tendencije bile su nazočne, u većoj ili manjoj mjeri, i narednih desetljeća.

Nikako ne umanjujući spomenute poteškoće, čini se, da su se problemi vezani za smještaj Muzeja, već tada, pokazali kao akutniji. Nakon nedobivanja suglasnosti za daljnji boravak u dotadašnjim, u svakom pogledu nezadovoljavajućim

prostorima, pronađen je novi, koji je imao 480 m² površine i bio, ne optimalno, ali nakon provedene najnužnije sanacije, svakako zadovoljavajuće rješenje. Već 1970. godine otvoren je stalni postav u četiri prostorije da bi, tri godine kasnije, isti bio gotovo udvostručen. Na postavu su radili djelatnici Muzeja potpomognuti muzealcima iz Zagreba i Osijeka.

Od sredine sedamdesetih godina, pa sve do početka Domovinskog rata, Muzej Đakovštine djeluje kao jedna od stabilnijih i prominentnijih kulturnih institucija grada. Organiziraju se izložbe, povećava se broj predmeta u pojedinim zbirka, kako donacijama tako otkupom i arheološkim iskopavanjima, a pojedini djelatnici Muzeja aktivno se uključuju u sva relevantnija događanja u gradu. Pokrenuta je i Biblioteka Muzeja Đakovštine u kojoj je objavljeno nekoliko brojeva Muzejskog zbornika i knjiga kustosa Krešimira Pavića »Povijest đakovačkih tiskara«. Stalna je i suradnja pojedinaca u stručnim i drugim publikacijama što, dakako, samo učvršćuje pozicije ustanove.

Do sredine 1992. godine, kada se u Muzeju upošljava autor ovog teksta, u ustanovi su radila samo četiri djelatnika, od toga dva stručna. Kako je Đakovo u to vrijeme bilo izloženo ratnim djelovanjima, o uobičajnim aktivnostima nije moglo biti govora. To, dakako, ne znači da se nije radilo. Snimljeno je nekoliko videorpci o ratnim operacijama na području Đakova i Đakovštine koje će, zasigurno, predstavljati nezaobilazne izvore budućim istraživačima naše suvremene povijesti. Osnovana je i zbirka Domovinskog rata u kojoj je pohranjeno sve što nam je u datim okolnostima bilo dostupno: dio pisane dokumentacije iz osvojenih vojarni JNA, ostaci kazetnih bombi, bojler-bombe domaće proizvodnje... Svemu tome treba pribrojiti i veliki broj fotografija snimljenih u gradu, ali i na prvim linijama bojišnice. Za vrijeme ratnih djelovanja, na svu sreću, zgrada Muzeja nije bila oštećena.

Sredinom 1991. godine, po naredbi Ministarstva kulture, gotovo cjelokupan muzejski fondus, iz sigurnosnih razloga, premješten je u ratom manje ugrožena područja Hrvatske gdje se i danas nalazi. Postoji opravdana sumnja da bi dio fundusa mogao biti oštećen, s obzirom da je premješten, a vjerojatno i pohranjen, na nezadovoljavajući način. Iako je od gradskih vlasti ravnatelj Muzeja tražio, za transport i deponiranje primjerene drvene sanduke, oni nisu bili osigurani, pa su u tu svrhu upotrebljene obične kartonske kutije. U dopisu koji je na adresu Muzeja Đakovštine krajem 1994. godine uputila Jasna Tomičić, ravnateljica Hrvatskog povijesnog muzeja, ističe se da bi Muzej Đakovštine trebao preuzeti sve predmete zbog »velikih problema koje imamo u našim depoima«. Ta izjava dodatno pojačava naše strahovanje za sudbinu muzejskog fundusa, tim više što u ovom trenutku nismo sigurni hoćemo li uopće biti u stanju prihvatiti povrat preseljenih predmeta.

Pesimizam izražen u potonjoj rečenici ima, nažalost, realno utemeljenje. Uz sve poteškoće tijekom rata, Muzej je u svibnju 1994. godine morao prostor u kojem

je do tada obitavao ustupiti Biskupiji đakovačkoj i srijemskoj, a gradske vlasti nisu u međuvremenu uspjele pronaći prostor koji bi zadovoljio kriterije struke. Bez ambicija da analiziram, pokušat ću ukratko tek informirati kako je do toga došlo.

Zgradu u Preradovićevoj 17 u kojoj je doskora bio smješten Muzej Đakovštine sagradio je 1857. godine biskup Josip Juraj Strossmayer za potrebe smještaja bosanskih franjevacā, a vremenom se koristila i u druge vjerske svrhe. Zgrada je 1960. godine nacionalizirana i u njoj se prvo smješta Dom zdravlja, a potom Muzej Đakovštine i Općinska uprava društvenih prihoda. Biskupski ordinarijat podnio je tijekom 1993. godine zahtjev Sekretarijatu za privredu i društvene djelatnosti Grada Đakova za povrat spomenute zgrade, no zahtjev, prvobitno, nije bio prihvaćen. Nakon žalbe podnijete na tu odluku Sekretarijat poništava prvobitno donesenu odluku i donosi novo rješenje po kojemu ukida odluku Komisije za nacionalizaciju od 15. travnja 1960. godine i zgradu vraća Biskupiji đakovačkoj i srijemskoj. U obrazloženju ove odluke navodi se da organ koji ju je donio nije prigodom podnošenja zahtjeva imao na uvidu »mnogobrojne dokaze« koji su u vidu isprava i dokumentacije priloženi u žalbi Biskupskog ordinarijata.

Spomenuti dokazi, najkraće rečeno, ukazuju na to da je zgrada korištena u vjerske svrhe (Sjemenište duhovne mladeži Đakova) te da zbog toga, prema tada važećim zakonima (Službeni list FNRJ broj 52/59), nije niti mogla biti nacionalizirana. Navedeni argument bio je dovoljan da Gradsko vijeće i Gradsko poglavarstvo Đakova daju suglasnost da se žalba Biskupskog ordinarijata prihvati kao osnovana te istome izvrši povrat nacionalizirane imovine.

Koliko je takva odluka u stanju izdržati kritičku valorizaciju ostavljamo pravnicima i nekim budućim društvenim analitičarima. Ovom prigodom želim istaknuti da ravnatelj Muzeja, kao ni stručni kolegij, takvu odluku u službenoj korespondenciji s Gradom i muzejskim institucijama nisu doveli u pitanje - ali je od gradskih vlasti zahtjevano da prije preuzimanja zgrade od strane Biskupije za Muzej iznađu kvalitetno rješenje. U tome je naša ustanova imala punu podršku Muzejskog dokumentacijskog centra i, samo jedno vrijeme, pojedinaca u Ministarstvu kulture. Usudio bih se reći da su prema nama bili benevolentni i gradski čelnici ali, bez obzira na to, zadovoljavajuće rješenje za Muzej nisu pronašli.

Zbog odstupanja od utvrđene dinamike preseljenja u Đakovu je 15. ožujka 1994. godine održan sastanak zainteresiranih strana, a uz nazočnost gospodina Franje Dubrovića iz Ureda predsjednika Republike, te rezolutno precizirani rokovi iseljenja Muzeja koji su, u relativno kratkom roku, bili ostvareni.

Muzej Đakovštine preseljen je u nefunkcionalnu, derutnu, strukturom prostora i veličinom (manja od 200 m²) nezadovoljavajuću zgradu. Ili, da budem precizniji, preseljeni su samo ljudi, dok je Muzej dobio sve karakteristike imaginarnog. U prostorijama u kojima se sada nalazimo nismo u stanju prihvatiti povrat muzejske

građe, a o stalnom postavu ne može biti ni govora. Ipak, bez obzira na sve poteškoće, i baš poteškoćama usprkos, Muzej je i nadalje nezaobilani činitelj kulturnog života grada. Već nekoliko godina, u relativno pravilnim vremenskim razmacima, održavamo javne tribine na kojima predstavljamo recentne knjige hrvatskih izdavačkih kuća iz područja društvenih i humanističkih znanosti, organiziramo likovne i druge izložbe, surađujemo sa školama, Hrvatskom vojskom, udruženjima građana, na posudbu nudimo dio bibliotečnog fonda, objavljujemo radove u stručnim publikacijama i dnevnom tisku. Rezultati do kojih se došlo arheološkim iskapanjima posebice su značajni jer uvelike nadilaze lokalne okvire. Tako su starokršćanski nalazi s našeg područja već prezentirani na izložbama i izvan državnih granica, dok će najnoviji starohrvatski nalazi iz, pretpostavlja se, 11. i 12. stoljeća, vjerojatno radikalno revidirati dosadašnje spoznaje o najstarijoj povijesti našeg grada.

Dakle, u doista teškim uvjetima, u uvjetima kada smo prisiljeni dio spomenutih aktivnosti obnašati u srodnim institucijama koje su u stanju ponuditi odgovarajući prostor, radnih rezultata ne manjka. To se, nažalost, ne bi moglo reći i za naše osnivače, Grad Đakovo - kada je u pitanju pronalaženje odgovarajuće lokacije za smještaj Muzeja. Takvih lokacija u našem gradu, doduše, i nema puno, no, ipak, tijekom prošle godine, iz neobjašnjivih razloga, propuštena je prigoda da se problem smještaja Muzeja riješi na primjeren način. Jedna prigoda je propuštena, ali se, nema tomu dugo, ukazala nova. Svi mi koji smo zainteresirani za što kvalitetnije kulturno profiliranje grada bojimo se i pomisliti što bi se moglo dogoditi ako se i ta prigoda olako propusti. Rješenja su na vidiku. Grad je na potezu.

SUMMARY

DISCONTINUED CONTINUITY OF THE MUSEUM OF ĐAKOVO AREA

The article deals with the attitude of local authorities towards cultural institutions on the example of the Museum of Đakovo-area for which the author claims to be a paradigm for the cultural situation in this area in general. The article reports, that from its very foundation the Museum has faced numerous problems, the most relevant of which in the problem of inadequate present housing. The building in which the Museum has been situated since the former house of the Museum was returned to the Diocese of Đakovo and Srijem, does not meet even of the minimum professional criteria and thus makes normal activities of this institution extremely difficult.

